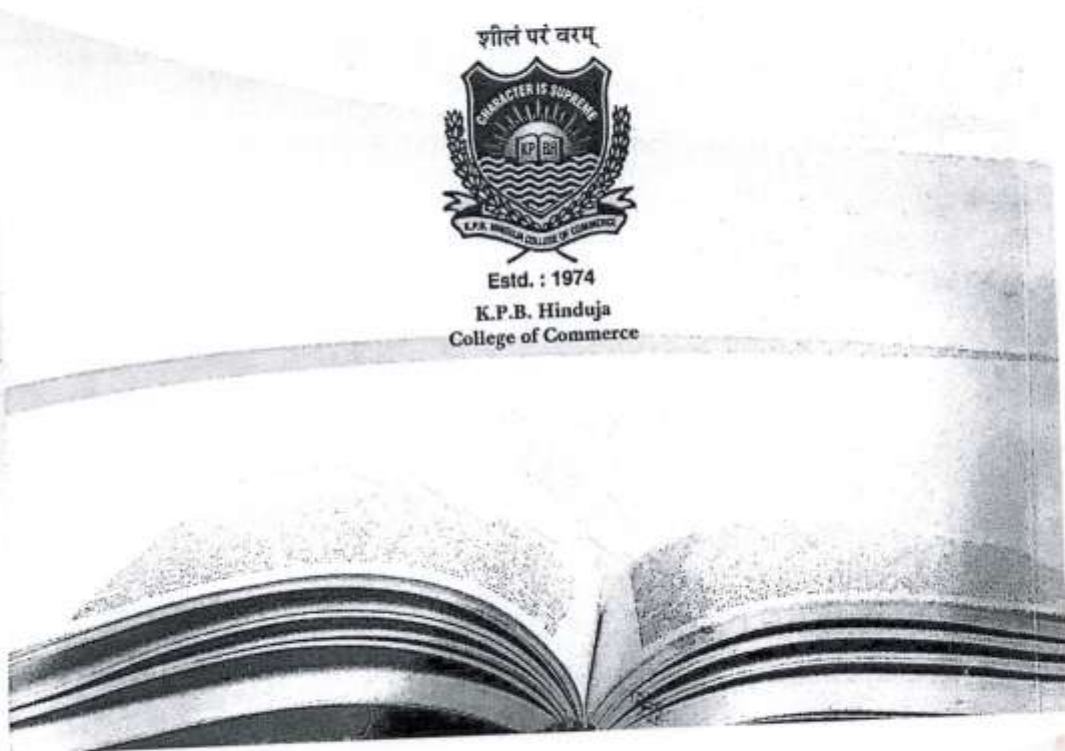

95

RESEARCH MATRIX

An International Refereed Multidisciplinary Journal of Applied Research
www.researchmatrix.org E-mail: editorresearchmatrix@gmail.com

ब्रह्मपुराणे वर्णित देवः शिवः

डॉ. सुरेखा के पटेल

संस्कृत विभाग, जी.डी.मोदी.आर्ट्स कालेज पालनपुर दूरभाष ९४२८०२३०७९

SUBJECT:

पुरा भारतीय इतिहासस्य विभिन्नेषु कालेषु नैकानि युगानि अन्तर्निहितानि वर्तन्ते । तेषु वैदिक युगान्तरं पौराणिकयुगं महत्त्वपूर्णं वर्तते । वैदिकयुगीन समाज एव संस्कृति पुराणयुगे नैकानि परिवर्तनानि एवं आधुनिकता संगृह्य निर्मितः अभवत् । वैदिकवाङ्मयः भारतीय संस्कृतेः परिचायकः वर्तते । किन्तु वेदानां कठिनां भाषां जन्सामान्यं प्रति नैतुं श्रेयः पुराण वाङ्मयमेव लभते । ऋग्वेदस्य मन्त्रे विष्णोः सुचनामात्रमस्ति । परन्तु ब्रह्मपुराणं, वाग्वतपुराणं च एवं अन्य पुराणेषु यमनावतारस्य विस्तारेण वर्णनं कृतं वर्तते । (ब्रह्मपुराण अ.७) वेद सप्तशः सृष्टिः, प्रलयः, यन्त्रादिनां तत्त्व ज्ञापयित्री विद्या एव पुराणविद्या वर्तते । इमं विद्या अनादित्वा वर्तते ।

पुराणस्य मूलार्थः वर्तते = प्राचीन'- पुराणम् आख्यानम् इत्यस्य अनुसारेण पुराण शब्दार्थः अस्ति । प्राचीनं आख्यानं अथर्ववेदे(११/७/२४) एवं छान्दोग्योपनिषदि (७/१/२) अपि अयं शब्दः अस्मिन् अर्थे प्रयुक्तः वर्तते । यास्वानुसारेण पुराणस्य निर्वचनं = पुरा सत्यधि नवीनतया युक्ते भवेत् (निरुक्तः ३/१२)संस्कृतसाहित्ये पुराणानां संख्या अष्टादशः सन्त्यते (शिव.१/१/१४२)ब्रह्मपुराणम्, पद्मपुराणम्, विष्णुपुराणम्, वायुपुराणम्, शिवपुराणम्, भागवतपुराणादिनि सन्ति । " देवीभागवतपुराणे अतिसंक्षेपे पुराणानां विषये उक्तमस्ति । " सकल ज्ञानस्य भण्डारमस्ति तद कारणत् एव भारतस्य सभ्यता , संस्कृतिः, वैभवादेः दर्पणः उक्तोऽस्ति । पुराणानि स्वयमेव पुराणानां महतां बोधयन्ति । देवीभागवतपुराणे उक्तमस्ति श्रुति स्मृति उभे नेत्रे स्तः, पुराणं हृदयमस्ति । " विष्णुपुराणानुसारं ब्रह्मपुराणम् अष्टादश पुराणेषु प्रथममस्ति । "अन्यबहुविधपुराणेषु अपि ब्रह्मपुराण प्रथमपुराण रूपेण स्वीक्रियते । "

भागवतपुराण (१२/१३/४) , ब्रह्मवैवर्तपुराण (कृष्णजन्मखण्ड१३३/१०) एवं ब्रह्मपुराण अनुसारेण अस्य पुराणस्य श्लोक संख्या १०००० एवं च अग्निपुराणस्य २५००० भवेत् प्रायः (अग्निपुराण २७२/१) । मत्स्यपुराणानुसारेण श्लोक संख्या १३७८३ अस्ति । प्रचलिते ब्रह्मपुराणे २४६ अध्यायाः सन्ति । ब्रह्मपुराणस्य कथायाः अन्तर्गते विश्वस्य सृष्टि आदि पुरुषस्य मनः एवं तस्य संततिः देवासुराणां प्रादुर्भाव एवं दक्षादेः उत्पत्तेः वर्णनमस्ति । तदनन्तरम् भगवतः सूर्यस्य वंशस्य वर्णनं रामस्य चतुर्वर्षहाय्यारस्य उल्लेखः चन्द्रवन्धस्य वर्णनं एव जगदीश्वर कृष्णस्य चरित्रं द्विपानां नदीनां वर्षायाः पातालस्य स्वर्गलोकयोश्च वर्णनं प्राप्नोति । प्रजापति दक्षास्य आख्यानं एकमक क्षेत्रस्य वर्णनं पुरुषोत्तम क्षेत्रस्य वर्णनं तथा तिर्ययात्रायाः विधानं निरूपितं अस्ति । पुनः कृष्णचरित्रस्य वर्णनं, ब्रह्मलोकस्य वर्णनं , पितृलोकस्य विधानं वर्णनं धर्मस्य

VOLUME-4 / YEAR - 5 / ISSUE - 9 / APRIL-2018
WWW.RESEARCHMATRIX.ORG

ISSN . 2321 - 7073

RESEARCH MATRIX

INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF APPLIED RESEARCH

The editorial board of "RESEARCH MATRIX" INTERNATIONAL REFEREED
MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF APPLIED RESEARCH is hereby awarding this certificate to

Mr./Mrs./Prof./Dr./ डॉ. सुरेखा के. पटेल from
संस्कृत विभाग, जी.डी. मोदी आर्ट्स कालेज पालनपुर in recognition of the
publication of the paper entitled _____

ब्रह्मपुराणे वर्णित देवः शिवः

published in refereed journal, volume 4 issue 9 month APRIL year 2018

Mr. Kalpesh Rakholia
Chief Editor

Dr. Alkesh Vachhani
Editor

Dr. Mital Manavadaria
Editor

Website : www.researchmatrix.org

Email : edit@researchmatrix@gmail.com

C
e
r
t
i
f
i
c
a
t
e